

ÖZELLEŞTİRMENİN HUKUKİ BOYUTU
VE
TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI

Yrd. Doç. Dr. İbrahim ARSLAN (*)

I — GENEL AÇIKLAMA

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de son yılların en fazla tartışılan ekonomik konularından biri özelleştirme. Öyle ki, çoğu tartışmalarla da olsa, son 10-12 yılımız bu konunun enine boyuna ele alınmasıyla geçmiştir. Başlangıçta özelleştirmenin gerekliliği ve bunun kamuoyuna kabul ettirilmesiyle ilgili olarak uzun süren çalışmalar yapılmıştır. Daha sonra, özelleştirmenin sağlanabilmesi için gerekli olan yasal değişiklikler uzun ve çetin bir hukuk mücadelesi neticesinde yapılmış ve 1994 yılı sonunda bu aşama tamamlanmıştır. Son birkaç ayda ise somut uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Özelleştirmenin en önemli aşamasını teşkil eden uygulama safhası doğal olarak kısa sürede tamamlanamaz. Bu aşama için uzun yıllara ihtiyaç duyulacaktır.

Özelleştirme, yapısı itibarıyla çok yönlü bir müessesedir. Bu çok yönlülük sözkonusu müesseseyi aynı zamanda karmaşık hale getirmektedir. Nitekim, esasında sadece ekonomik boyutu bulunan özelleştirmeye başka boyutlar da eklenmiştir. Bunlar çok net olarak belirlenemeyeceği için tartışmalar ve sorunlar büyümektedir. Oysa, özelleştirmeye ilişkin uygulamaların mümkün olduğu kadar sorunsuz halledilmesi gerekir. Aksi halde, özelleştirmenin sosyal boyutu açısından çok önemli sakıncaların ortaya çıkması engellenemeyecektir. Bu sakıncaların bir kısmı yakın gelecekte görülebileceği gibi diğer bir kısmı uzun vadede kendini hissettirecek ve özelleştirme uygulamalarının başarı veya başarısızlığını ortaya koyacaktır.

Bu mütevazî çalışmanın kapsamı sınırlı tutulmuştur. Bu sebeple, burada özelleştirme hakkında genel bilgi verilmeyecektir. Zira, gerçekten toplumumuzda yıllardan beri konuşulan ve tartışılan bu

(*) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi.

konu hakkında hemen herkes genel bilgilere sahiptir. Ayrıca, çalışmanın boyutu da dikkate alındığında, bir sınırlama yapma zorunluluğu bulunduğu muhakkaktır.

Özelleştirme kavramının boyutlarını bizce dört grupta incelemek mümkündür. Bunlar hukuki, ekonomik, sosyal ve siyasi boyutlardır. Biz bu çalışmayı münhasıran "özelleştirmenin hukuki boyutu"na ayırmak istiyoruz. Burada öncelikle, özelleştirme faaliyetlerinin yasal dayanakları ve bu açıdan geçirdiği evreler kısaca ortaya konmaya çalışılacaktır. Sonrasında ise, kısaca **Özelleştirme Kanunu** denilen 4046 sayılı "Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un getirdiği nihai düzenlemeler açıklanacaktır. Bu arada, özel düzenlemelere gerek kalmadan, mevcut genel hükümlerle (bilhassa Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanununun anonim şirketlerle ilgili hükümleriyle), bazı özelleştirme yöntemlerinden yararlanılıp yararlanılamayacağı üzerinde durulacaktır. Son olarak, geline aşamalar neticesinde Türkiye'deki özelleştirme uygulamalarına, olan ve olması gereken açısından değinilecektir.

II — ÖZELLEŞTİRME MEVZUATININ BELLİ BAŞLI HÜKÜMLERİ

Devlet veya kamuya ait işletme ve kuruluşların özel sektöre devredilebilmesi için öncelikle bazı hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Zira, mevzuatımız başlangıçta özelleştirme yöntemlerinin tümü için yeterince elverişli değildi. Anayasada da bu konuda hüküm bulunmaması sebebiyle özelleştirme uygulamaları açısından bazı tereddütler kaçınılmaz olmuştur. Nitekim, özelleştirme yapabilmek için zaman içerisinde çeşitli kanun ve kanun hükmünde kararnameler çıkarılmıştır. Bunların bir kısmı Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Nihayet 1994 yılı Kasım ayında 4046 sayılı "Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 24.11.1994 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek 27 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir (1). Bu tarihten itibaren, özelleştirmenin hangi şartlarla ve nasıl yapılacağı hususu esas olarak 4046 sayılı **Özelleştirme Kanunu** ile tesbit edilecektir. Şimdi kısaca, yasal düzenlemelere ilişkin gelişmeler ele alınacak ve genel olarak Türk Hukuk Mevzuatı içerisinde özelleştirmenin nasıl gerçekleştirilebileceği üzerinde durulacaktır.

(1) Kanun metni için bkz., R.G. 27.11.1994 Sayı - 22124.

A) Özelleştirme Kanunu Öncesindeki Mevzuat Çalışmaları

1 — 2983 Sayılı Kanun

Genel düzenlemeler dışında, doğrudan doğruya özelleştirme ile ilgili ilk düzenleme 2983 sayılı "Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun"dur (2). 1980 sonrası özelleştirme çalışmalarının temelini bu Kanun oluşturmuştur. Nitekim bu Kanunla Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Gerçek anlamda ilk özelleştirme faaliyetlerinde bulunma yetkisi de bu kuruluşa verilmiştir (3). Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığının görevi genel olarak, kamuya ait ekonomik birimlerin hisse senedi yolu ile satılması veya işletme hakkının devredilmesi ile ilgili çalışmaların yapılmasıdır (4). Yani, gerek mülkiyet gerek yönetimin devri şeklinde, özelleştirme çalışmalarının altyapısının oluşturulması ve uygulanması görevi esasen bu kurula verilmiştir.

Hukukumuzda ve ülke ekonomisinde önemli bir yer teşkil eden Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun ile genel olarak, tasarrufların özendirilmesi, yatırımların hızlandırılması ve kamu iktisadi teşebbüslerinin özel sermayeye açılarak etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır (5). Bu amacın gerçekleştirilmesine ilişkin ayrıntılı düzenleme ise Kamu Ortaklığı Fonu Yönetmeliği (6) ile ortaya konmuştur. Bu Yönetmelik hükümleri incelendiğinde, belli başlı noktaları şöylece tesbit etmek mümkündür (7).

a) Özelleştirme kapsamına alınacak olan kuruluşları belirleme yetkisi Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu'na verilmiştir (m. 16). Özelleştirmenin ve halka açılmanın daha kolay yapılabilmesi için de, sözkonusu kuruluşların, "bağlı ortaklık" şeklinde anonim şirkete dönüştürülmesi hükme bağlanmıştır (m. 17). Zira hukukumuzda, ortaklar arasındaki değişikliğin ve pay devrinin en rahat olduğu şirket türü anonim şirkettir. Gerek Ticaret Kanunu gerek Sermaye Piyasası Kanunu bu sonucu doğuran hükümler

- (2) Anılan Kanun 29 Şubat 1984 tarihinde kabul edilerek 17 Mart 1984 tarih ve 18344 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır.
- (3) Bilgi için bkz., ALTINTAŞ, M. Berra, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi ve Özelleştirmenin Sermaye Piyasasına Etkileri, Ankara 1988, s. 122 vd.
- (4) ALTINTAŞ, s. 122.
- (5) ALTINTAŞ, s. 123.
- (6) Yönetmelik metni için bkz., R.G. 13.9.1984 Sayı - 18544.
- (7) Yönetmelikle ilgili daha ayrıntılı açıklamalar için bkz., ALTINTAŞ, s. 122-123.

ihtiva etmektedir. Her iki kararın alınması sırasında ise, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle getirilen esaslar dikkate alınacaktır.

b) Bu Yönetmelik ile Kamu Ortaklığı Fonu'na önemli gelir kaynakları sağlanmıştır. Zira, özelleştirme neticesinde elde edilecek gelirler sözkonusu Fon'a aktarılacaktır. Dolayısıyla, bütçe kapsamı dışında bulunması sebebiyle bu gelirler, iktidar partileri için daha rahat hareket ortamı sağlayacaktır.

c) Hisse senetlerinin satış şartları, şekli ve kapsamı Başbakanlığa bağlı bulunan Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı tarafından tesbit edilecektir. Bu satış sırasında işletmenin, çalışanların ve yöre halkının durumu da dikkate alınarak bazı sınırlamaların getirilmesi mümkün kılınmıştır. Buna göre, gerekli görüldüğünde, özelleştirme kapsamına alınan işletmelerde çalışanlara veya işletmelerin bulunduğu yerlerdeki yöre halkına öncelikli olarak belirli bir yüzde tahsis edilebilecektir. Ayrıca, özelleştirilecek kuruluşların, tekel oluşumuna meydan vermeyecek şekilde ve mümkün olduğu kadar çok kişiye ortaklık hakkı vermek suretiyle devri de hedeflenebilecektir. Bu yüzden, gerekiyorsa, tasarruf sahibi her bir gerçek ve tüzel kişiye satılacak hisse senedi miktarına sınırlama getirilebilecektir. Gerçi, bu sınırlama çoğu zaman beklenen sonucu doğurmaktan uzaktır ama tamamen faydadız olduğu da söylenemez.

d) Özelleştirmeden kasıt, bilindiği üzere, mutlaka mülkiyet devri anlamına gelmemektedir. Nitekim, Kamu Ortaklığı Fonu Yönetmeliği, hisse satışından başka, sadece işletme hakkının devrini de düzenlemiştir. Yönetmeliğin 19. maddesine göre Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu, sadece işletme hakkını devredeceği kuruluşları da 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname şartlarına uygun olarak tesbit edebilecektir. Alınan kararın uygulamaya konulması yani işletme hakkının devir işlemleri ise Kurul tarafından yerine getirilecektir (m. 20).

e) Milli güvenlik ile ilgili mal üreten kuruluşların özelleştirme kapsamına alınabilmesi için ayrıca Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı'nın olumlu görüşlerine ihtiyaç vardır (m. 30).

Gerek 2983 sayılı Kanun gerek Kamu Ortaklığı Fonu Yönetmeliği birlikte değerlendirildiğinde asıl amacın, tasarrufların teşvik edilerek bunların etkin bir şekilde yatırıma dönüştürülmesi olduğu görülmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için ise zaten hukukumuz-

da mevcut olan hisse senetlerinin yanı sıra gelir ortaklığı senetleri ihdas edilmiştir. Gelir ortaklığı senetleri ile gerçek ve tüzel kişilerin, bazı altyapı tesislerinin gelirlerine belirli bir süre boyunca ortak olmaları, böylece tesislerin mülkiyeti devredilmeksizin tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi (8) sağlanmıştır.

2983 sayılı Kanun, 530 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (9) ile değişikliğe uğramış ancak bu Kanun Hükmünde Kararname, Anayasa Mahkemesi'nin 21.7.1994 tarihli bir kararıyla iptal edilmiştir.

2 — 3291 Sayılı Kanun

2983 sayılı Kanunun yürürlükte bulunduğu dönemde birtakım değişiklik ve yenilik için daha sonra 3291 sayılı Kanun (10) kabul edilmiştir (11). Bu Kanun esasen bir değişiklik kanunudur. Zira 3291 sayılı Kanun Sermaye Piyasası Kanununda, Bankalar Kanununda, Toplu Konut Kanununda, Merkez Bankası Kanununda ve Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanunda bazı değişiklikler yapmıştır. Ayrıca yine bu Kanunla, kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi hakkında çeşitli hükümler getirilmiştir.

3291 sayılı Kanun, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığına ait yetkilerin bir kısmının Bakanlar Kurulu'na devrini de düzenlemektedir. Nitekim, anılan Kanununun 13. maddesi, müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletmenin birimlerinin özelleştirilmesine ilişkin yetkileri Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığında bırakırken, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesi yetkisini Bakanlar Kuruluna devretmektedir.

Bu Kanun ile kabul edilen esaslardan biri de, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlete ait olan payların tamamının, bedelsiz olarak Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığına devredilmiş olmasıdır. Ayrıca, özelleştirilmesine karar verilen işletmelerin Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve diğer ilgili kanunlardaki şartlar aranmaksızın anonim şirkete dönüşmüş sayılacağı

(8) ALTINTAŞ, s. 123.

(9) Kanun Hükmünde Kararname metni için bkz. R.G. 6.6.1994.

(10) Anılan Kanun 28 Mayıs 1986 tarihinde kabul edilerek 3 Haziran 1986 tarih ve 19126 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

(11) 3291 sayılı Kanun hakkında bilgi için bkz. DOMANIÇ Hayri, Özelleştirmeyle İlişkin Kararnamelerin İptalinin Yasal Boşluk Doğurmayacağı ve Özelleştirmenin Diğer İlgili Kurallara Göre Yapılabileceği, Yaklaşım Dergisi, Yıl 2, Sayı 21, Eylül 1994, s. 12 - 13.

da hükme bağlanmıştır (12). Bu hüküm hukuken oldukça sakıncalıdır. Hatta bazı yazarlar tarafından "geçersiz" olarak kabul edilmektedir (13). Gerçekten, özelleştirilmesine karar verilen teşekkül, müessese, kuruluş, iştirak, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimlerinin anonim şirketleri düzenleyen kurallara tabi tutulmaksızın, kendiliğinden (kanunen) anonim şirkete dönüşebilmesi ve satılacak (özelleştirilecek) anonim şirket hisselerinin oluşabilmesi için, hiç olmazsa sermaye miktarı ile bu sermayenin kaç hisseye ayrıldığıının ve her bir hissenin nominal değerinin bilinmesi asgari geçerlilik şartıdır (14). Kaldı ki, devletin iktisadi kuruluşlarının anonim şirkete dönüşebilmesi için özel düzenlemelere dahi gerek yoktur. Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanununun anonim şirketle ilgili hükümleri bu iş için yeterlidir (15). Ayrıca, Sermaye Piyasası Kanu hükümleri ile de bu anonim şirket hisselerinin halka arz edilmesi mümkündür.

Özelleştirme faaliyetlerinin masrafının azaltılması ve teşvik edilmesi amacıyla her türlü özelleştirme işlemleri bütün vergi resim ve harçtan muaf tutulmuştur.

3291 sayılı Kanunla, özelleştirilmesine karar verilen kuruluşların ihraç ettikleri tahvil ve devlet kefaletini haiz iç ve dış borçlarının geleceği de düzenlenmiştir. Kabul edilen hükümle, bu borçlar üzerindeki devlet garantisi devam ettirilmiştir. Bununla ilgili yetkiler de Kamu Ortaklığı Kurulu'na verilmiştir.

2983 sayılı Kanunda olduğu gibi, 3291 sayılı Kanun da 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (16) ile değişikliğe uğramış ancak bu Kanun Hükmünde Kararname de, Anayasa Mahkemesi'nin 21.7.1994 tarihli bir başka kararıyla iptal edilmiştir.

Yukarıda bahsedilen kanunlar ve kanun hükmünde kararname döneminde gerçek anlamda özelleştirme işlemleri yapılamamıştır. Çünkü, yapılan düzenlemelere karşı Anayasa Mahkemesi'ne iptal davaları açılmış ve iptal talepleri kabul edilmiştir. Ayrıca, özelleştirmenin yapılabilmesi için ülkenin ekonomik şartları oluşturulamamıştır. Gerçi bu dönemde dahi bazı özelleştirme çalışmaları yapılmıştır ama son derece büyük pastada bunlar önemli bir yer işgal etmekten uzaktır.

(12) Aynı hüküm daha sonraki 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 3974 sayılı Kanunda da yer almaktadır.

(13) DOMANIÇ, s. 16.

(14) DOMANIÇ, s. 16.

(15) DOMANIÇ, s. 15.

(16) Kanun Hükmünde Kararname metni için bkz., R.G. 6.6.1994.

B) 4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu Dönemi

Yukarıda bahsedilen iki kanun döneminde istenen sonuca ulaşılamamıştır. 1991 genel seçimlerinden sonra iktidar partisinin değişmesi sebebiyle özelleştirme alanındaki çalışmalara yeniden hız verilmeye başlanmıştır. Uzun süren çalışmalar sonunda 4046 sayılı "Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" yürürlüğe konulmuştur. Günümüzde özelleştirme çalışmaları esasen bu Kanun kapsamında ele alınmaktadır. Ancak, anılan Kanun önceki mevzuatı da tamamen ortadan kaldırmadığı için (17), doğal olarak, kavramları belirlerken ve uygulamaları gerçekleştirirken, bütün bu hükümleri birlikte dikkate almak gerekir. Bu sebeple, diğer kanunlara nazaran 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu üzerinde daha ayrıntılı durmak gerektiği kanaatindeyiz.

1 — Özelleştirme Kanununun Gerekliği

Daha önce giriş kısmında da açıklandığı gibi, artık ülkemizde özelleştirmenin gerekip gerekmediği pek tartışılmamaktadır. Çünkü siyasetin ve ekonominin içinde bulunduğu olumsuz durum, kamu işletmeciliğinin verimsizliğini çok açık bir şekilde ortaya koymuştur. Ayrıca, özelleştirme taraftarlarınca ısrarla vurgulanan hususlardan biri de kamu işletmelerinin ekonomik fonksiyonunu yerine getirdiğidir. Yani, Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda, özel girişimcilere örnek olan, onların girmediği veya giremediği alanlarda faaliyet gösteren kamu işletmelerinin (kamu iktisadi teşekkülleri, bağlı işletmeler, müesseseler ve kuruluşlar) varlık amacının ortadan kalktığı ileri sürülmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kamu işletmelerinin verimsiz çalıştığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bu gerçeğin arkasında yatan en önemli sebeplerden biri de ülkemizdeki siyasi bozulmadır. Kamuya ait tüm iktisadi kuruluşlar iktidara gelen partiler tarafından siyasi kadrolarla doldurulmaktadır. Bu durum, plânlı ve verimli çalışmayı imkânsız hale getirmektedir. Çoğunlukla, ihtisas sahibi olmayan yöneticiler tarafından idare edilen bu kuruluşlar devlet bütçesinin de sınırlı olması sebebiyle, zamanında

- (17) Özelleştirme Kanununun 42. maddesi "yürürlükten kaldırılan hükümler"i düzenlemektedir. Bu madde, özelleştirme ile ilgili eski düzenlemelerin tamamını değil sadece 18.1.1954 tarihli ve 6224 sayılı Kanununun 1. maddesinin (c) bendi ile, 3291 sayılı Kanununun 14. maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarını ve 17. maddesinin birinci fıkrasını yürürlükten kaldırmıştır. Bunların dışında, özelleştirmeye ilişkin hükümler doğal olarak hâlâ yürürlüktedir.

teknoloji transferi yapıp kendisini yenileyememektedir. Eski teknoloji, şişkin kadro ve kötü yönetim sebebiyle, özel sektör işletmeciliğine nazaran daha pahalıya daha kalitesiz ürünler üretilmektedir. Bu ise insanlar tarafından doğal olarak tepkiyle karşılanmaktadır. Netice olarak, zaman ilerledikçe bu kuruluşların zararı gittikçe artmakta ve devlete (dolayısıyla, vatandaşlara) ekstra yük getirmektedir. Nitekim, 1994 yılı içerisinde, bu kuruluşların devlet bütçesine hergün toplam, yaklaşık 250 milyar liralık külfet getirdiği, devletin yetkilileri tarafından defalarca açıklanmıştır (18).

Gerek yukarıda belirtilen gerek daha başka sebeplerle (19) Türk kamuoyu özelleştirmenin kaçınılmaz olduğu konusunda hazır hale getirilmiştir. Zira, ülkenin en büyük ve köklü sorunlarından biri olan yüksek enflasyonun en önemli sebeplerinden biri olarak kamu finansman açıkları gösterilmektedir. Kamu finansman açıklarının kaynağı ise ağırlıklı olarak kamu işletmelerinin zararları sebebiyle bütçenin verdiği açıklardır. Ülke ekonomisinin olumsuz göstergelerinin yıllarca devam etmesi sonucunda özelleştirmeden beklenen 60 milyar dolarlık (20) gelir istahları kabartmaktadır. Bütün bu sebeplerle, sonunda ilgili kanun çıkarılmış ve uygulamanın nasıl gerçekleşeceği beklenmeye başlanmıştır.

2 — Özelleştirme Kanununda Yer Alan İlkeler

Özelleştirme işlemlerinin sağlıklı yapılabilmesi için Kanunda bazı ilkeler kabul edilmiştir. Bu ilkelerle amaçlanan, sosyal ve ekonomik açıdan özelleştirmenin ortaya çıkarabileceği problemleri ortadan kaldırmak veya en aza indirmek olsa gerektir. Özelleştirme Kanununun 2. maddesinde on bent halinde sözkonusu ilkeler sayılmıştır. Bunlar :

a) Özelleştirme uygulamaları sonucunda, özelleştirilen kuruluşta çalışanların işten çıkarılması sözkonusu olduğunda özel kanunlarda ve toplu iş sözleşmelerinde öngörülen tazminatlara ek olarak "İş Kaybı Tazminatı" ödenmesi hükme bağlanmıştır (m. 2/a). Böylece, işini kaybeden çalışanlara ek bir tazminat ödenecektir.

b) Her kuruluşun aynı yöntemle özelleştirilmesi düşünülemez. Aksine, özelleştirilecek kuruluşun nitelik ve şartlarına göre, kullanılacak yöntem değişebilir (m. 2/b). Örneğin bir kuruluş blok satış

(18) Bu açıklamalardan biri için bkz., ÇİLLER Tansu, Özelleştirme Yasası ve Getirdikleri, Yaklaşım Dergisi, Yıl 2, Sayı 24, Aralık 1994, s. 7.

(19) Örneğin, hemen hemen bütün dünya ülkelerinde esen liberalizm rüzgârının da etkisiyle özelleştirme adeta bir zorunluluk olarak görülmektedir.

(20) ÇİLLER, s. 7.

yoluyla özelleştirilirken bir diğeri için halka arz yöntemi tercih edilebilir. Uygulanacak yöntemi belirleme yetkisi ise Özelleştirme Yüksek Kuruluna verilmiştir (m. 2/II).

c) Özelleştirme tartışmaları sırasında üzerinde en çok durulan konulardan biri, elde edilecek gelirin nerelerde kullanılacağıdır. Bu konu gerçekten çok önemlidir. Çünkü, özelleştirmeden beklenen gelir hakkında çok büyük rakamlar (60 milyar dolar) telâffuz edilmektedir. Bu kadar büyük paranın iktidar partileri tarafından bütçe açıkları ve cari harcamalar için kullanılması gelecek yıllar için önemli sakıncalar doğurabilirdi. Anılan hükme göre, özelleştirme uygulamalarından elde edilecek gelirler genel bütçe harcama ve yatırımlarında kullanılmayacaktır (m. 2/c).

d) Tekelciliğe meydan vermemek için gerekli tedbirlerin alınması ve varsa tekelciliğin olumsuz etkilerinin kaldırılması gerekir (m. 2/d). Doğrudan doğruya özelleştirmeyle ilgili olmamakla birlikte, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un (21) bu amaca hizmet ettiğini söylemek mümkündür.

e) Özelleştirilen işletmelerin halka arz yoluyla satılmasına karar verilmesi durumunda ortaya çıkması muhtemel bir problem de "güç boşluğu"dur (22). Bunu engellemek için, mülkiyetin yaygınlaştırılmasının yanısıra yönetim yetkilerini ve sorumluluklarını üstlenebilecek ortakların bulunmasına özen gösterilmelidir (m. 2/e).

f) Özelleştirme çalışmalarında kamu bankalarına öncelik tanınacağı da ilkeler arasında sayılmıştır (m. 2/f). Hatta bu bankaların iki yıl içerisinde özelleştirilmesi hedeflenmiş fakat Eximbank, Ziraat Bankası ve Halk Bankası kapsam dışı bırakılmıştır.

g) Kamu işletmelerinden olup da stratejik önem taşıyan kuruluşlarda devlet adına imtiyazlı pay oluşturulması öngörülmüş (m. 2/g) ve bunun tesbiti de kural olarak Özelleştirme Yüksek Kurulu'na bırakılmıştır (m. 2/II).

h) Doğal kaynakların özelleştirilmesi hususunda mülkiyet değil işletme hakkı esas alınmıştır (m. 2/h). Özelleştirme Yüksek Kurulu kararıyla (m. 2/II) tesbit edilecek süre için bunların işletilmesi hakkı özel sektöre devredilebilecektir.

(21) Anılan Kanun 7 Aralık 1994 tarihinde kabul edilerek 13 Aralık 1994 tarih ve 22140 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır.

(22) Güç boşluğu ve çıkış yolları hakkında geniş bilgi için bkz. TEKİNALP Ünal, Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları, İstanbul 1982.

1) Özelleştirme Kanunu ile benimsenen ilkelerden biri de aleni-
yet (şeffaflık) ilkesidir (m. 2/1). Bununla kastedilen şey, işletmele-
rin özelleştirilmesi kararından tutun da satışın gerçekleşmesi aş-
masına kadar yapılacak işlemlerin kamuoyu önünde cereyan etme-
sidir. Şaibeli satışların önüne geçebilmek için böyle bir ilke kabul
edilmiştir ama mevcut uygulamalarda bu ilkeye uygun davranıl-
dığı maalesef söylenemez. Oysa, bu derece önemli işlerin mümkün
olduğu kadar aleni gerçekleşmesinde büyük yarar vardır fakat bu,
hiçbir zaman ticari sırların ifşası şeklinde anlaşılmamalıdır

d) Kanunda belirtilen ilkelerden sonuncusu, özelleştirmeyi ya-
parken, sözkonusu işletmelerin başka bir kamu kurumuna veya ma-
halli idareye devrini engellemektir (m. 2/1). Milli güvenlik ve ka-
mu yararının bulunması bu ilkenin istisnasını teşkil eder.

Özelleştirme Kanununun 3. maddesi ile kurulan Özelleştirme
Yüksek Kurulu, somut işletmeyi ve ülkenin şartlarını da dikkate ala-
rak yukarıdaki ikeleri uygulamakla yetkilidir.

3 — Özelleştirme Kanununun Getirdikleri

Özelleştirme Kanunu yukarıda belirtilen ilkelerden başka bir-
takım kurumlar oluşturmuştur. Bunlar esasında daha önceki kanun-
larda da mevcut olan müesseselerin yeniden düzenlenmiş hali ola-
rak da kabul edilebilir ancak isimlerde ve yetkilerde doğal olarak
bazı farklar da kabul edilmiştir. Kamu işletmelerinin gerek özelleş-
tirme kapsamına alınması kararının verilmesi gerek bunun uygu-
lamaya konulması aşamasında yeni kurullar oluşturulmuştur. Ay-
rıca, özelleştirme uygulamalarından elde edilen gelirlerden oluşan
bir fon kurulmuştur. Bunun dışında, özelleştirme kapsamına alınan
kamu işletmelerinin işçileri ve özelleştirme faaliyetlerinde çalışan
personelle ilgili olarak da ayrıntılı hükümler Kanunda yer almak-
tadır. Burada sözkonusu Kanunun bütün hükümleri incelenmeye-
cektir.

a) Özelleştirme Yüksek Kurulu

4046 sayılı Kanun, özelleştirilecek kamu işletmelerini tesbit yet-
kisiyle, alınan kararları uygulama yetkisini farklı kurullara ver-
miştir. Özelleştirme Yüksek Kurulu bu anlamda karar mekanizma-
sı durumundadır. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nu düzenleyen 4046
sayılı Kanunun 3/1. maddesi aynen şöyledir:

"Başbakanın başkanlığında, Başbakanın belirleyeceği bir Dev-
let Bakanı, özelleştirmeden sorumlu Devlet Bakanı (bu konuda gö-
revlendirilmiş bir Devlet Bakanının olmaması halinde Başbakanın

belirleyeceği diğer bir Devlet Bakanı), Maliye Bakanı ile Sanayi ve Ticaret Bakanından oluşan Özelleştirme Yüksek Kurulu (Kurul) kurulmuştur. Kurul, üyelerin tamamının katılımı ile toplanır ve kararları oybirliği ile alır. Kurulun sekreteryaya hizmetleri Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yürütülür”.

Üyeleri yukarıdaki gibi belirlenen Özelleştirme Yüksek Kurulu karar açısından geniş yetkilerle donatılmıştır. Bu yetkiler, ilgili 3. maddede ayrıntılı olarak (10 bent) yazılmıştır. Bunları topluca ele aldığımızda Özelleştirme Yüksek Kurulunun yetkilerini şöyle özetlemek mümkündür. Kurul, kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına, özelleştirmeye hazırlanmasına yetkili olacak ve özelleştirme işlemlerinin tamamlanması için süre belirleyecektir. Bunun dışında, nihai devir işlemlerini onaylayacak olan Özelleştirme Yüksek Kurulu, kuruluşların küçültülmesine, faaliyetlerinin durdurulmasına, kapatılmasına veya tasfiyesine karar verebilecektir (23). Özelleştirilmesine karar verilen işletmelerin hangi yöntemlerle satışının yapılacağına, şartlarda değişiklik olduğunda işletmelerin özelleştirme kapsamından çıkarılmasına da Özelleştirme Yüksek Kurulu karar verecektir. Ayrıca, mali ve idari nitelikli gözetim yetkileri de vardır. Zira, mali nitelikli olarak, Özelleştirme İdaresi ve Özelleştirme Fonunun gelir - giderlerinin onaylanması yetkisi Özelleştirme Yüksek Kuruluna verilmiştir (m. 3/h). İdari nitelikli olarak da, Özelleştirme İdaresinin yıl içindeki uygulamaları ile gelecek yıl programlarını değerlendirerek varsa aksaklıkları giderecek tedbirleri alma yetkisi bu Kurula tanınmıştır (m. 3/ı).

Bu derece önemli kararların alınmasına yetkili olan ve mümkün olduğu kadar kısa süre içinde özelleştirme uygulamalarını gerçekleştirilmesi gereken bir kurulun çalışma tarzı eleştiri konusu olabilir. Çünkü, gerek toplantı gerek karar nisabının oybirliği olarak belirlenmesi kanaatimizce sakıncalıdır. Bunun yerine, salt çoğunluk veya ağırlaştırılmış çoğunluk benimsense daha isabetli olurdu diye düşünüyoruz. İki sebeple bunun yanlışlığını ortaya koymak mümkündür.

İlk olarak, koalisyon hükümetleri ile yönetilen ülkelerde bu işleyiş tarzı her zaman bir silah olarak kullanılmaya elverişlidir. Zira, iktidar ortağına karşı bazı hususları kabul ettirmekte zorlanan partinin ilgili bakanı oylamada sırf bu sebeple muhalif kalabilir. Böyle bir durum ya yanlış bir karar alınmasına yahut çok faydalı bir kararın alınmamasına yol açabilir.

(23) ÇİLLER, s. 10.

İkinci olarak, koalisyon hükümeti ile yönetilmese bile, Özelleştirme Yüksek Kurulu üyelerinden birisinin herhangi bir sebeple görüşmelere katılmaması veya haksız olarak muhalefet etmesi durumunda karar alınması mümkün olmayacaktır.

b) Özelleştirme İdaresi Başkanlığı

Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından alınan kararları uygulama yetkisi Kanunla Özelleştirme İdaresine verilmiştir (m. 4) Özelleştirme İdaresinin kuruluş ve görevleri 4. maddede ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı kamu tüzel kişiliğini haizdir ve Başbakanlığa bağlıdır. Bu İdare geçici bir teşkilat olarak kurulmuştur. Özelleştirme çalışmaları sona erdiğinde İdare de varlığına son verecektir (m. 4/D). Sekreteryaya görevi yürütüldüğü için Özelleştirme Fonunu yönetmek de bu İdareye verilmiştir (m. 4/D).

c) Özelleştirme Fonu

Çok büyük miktarda gelir beklentisi olan özelleştirme faaliyetleri için bir fon oluşturulmuştur. Bu fon, özelleştirmeden elde edilecek gelirin belirli amaçlar dışında kullanılmasını engellemeye yöneliktir. Fonun kuruluşunu düzenleyen 9. madde aynen şu şekilde kaleme alınmıştır :

"Özelleştirme uygulamaları sonucu sağlanan tüm gelirler ile İdareye devredilen kuruluşlardan elde edilen temettüler ve özelleştirme uygulamaları çerçevesinde ihraç edilecek her türlü menkul kıymet ile diğer kıymetli evrakın satışından sağlanan gelirler, İdareye devredilen kuruluşlara sağlanan finansmandan elde edilen gelirler ve diğer mevzuat ile tahsis edilen kaynaklar ve sair gelirler, ilgili kuruluşların bütçeleri dışında T.C. Ziraat Bankasında kurulacak Özelleştirme Fonunda toplanır".

Fonda toplanan paraların hangi harcamalar için kullanılabilceği 10. maddede yine uzun uzun sayılmıştır. Kısaca özetlemek gerekirse, Özelleştirme Fonunda toplanan paralar genel bütçeye aktarılamayacağı gibi Kamu Ortaklığı Fonu hariç, herhangi bir fona transfer de edilemeyecektir. Özelleştirme Fonunda biriken kaynakların kullanımında, iş kaybı tazminatı ödenmesi ve diğer hizmetlerin verilmesi, özelleştirme kapsamındaki kuruluşların özelleştirmeye hazırlanması amacıyla idari, mali ve hukuki yönden yapılacak giderlerin karşılanmasına öncelik verilecektir (24).

(24) ÇİLLER, s. 10.

d) Özelleştirilmesine Karar Verilen İşletmelerin Anonim Şirkete Dönüştürülmesi

Ticaret hukukunda payların devri açısından en uygun organizasyon anonim şirkettir. Daha önceki kanunlarda olduğu gibi Özelleştirme Kanununda da özelleştirme kapsamına alınan kamu işletmelerinin anonim şirkete dönüştürülmesi öngörülmüştür (m. 20). Bu maddeye göre, özelleştirilmesine karar verildiği halde anonim şirket statüsünde olmayan işletmelerin anonim şirkete dönüştürülmesine Özelleştirme İdaresi karar verir. Bu işletmeler özelleştirme sürecinde kaldıkça, kuruluş açısından Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve ilgili diğer kanunlarda yer alan şartlar aranmaz (m. 20/C).

Anonim şirketin kuruluşu ve şartları Ticaret Kanununun 276 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Diğer bazı ilgili kanunlarda da kuruluşa ilişkin hükümler vardır. Bunları yok sayarak, bir kanun değişikliğiyle bazı ticari işletmenin anonim şirkete dönüştürülmesi hukuki açıdan sakıncalıdır. Çünkü sadece şirket statüsüne dahil etmek yetmez. Anonim şirkete ait ilkelerin de varlığı gerekir. Bu sebeple, kanun hazırlanırken daha titiz davranılması ve uzman hukukçulardan daha fazla yararlanılması gerekirdi (25).

III — ÖZELLEŞTİRMEYLE İLGİLİ MEVZUATIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda kısaca açıklanan mevzuat hükümleri toplu olarak değerlendirildiğinde, olumlu noktaların yanısıra birtakım olumsuzluklara değinmek gerekir.

Gerçi, 4046 sayılı Özelleştirme Kanununda kısmen giderilmiştir ama genel olarak göze çarpan eksikliklerin başında özelleştirme yöntemleri gelmektedir. Özelleştirme kavramı araştırıldığında ve dünya uygulamasına göz atıldığında birçok yöntem kullanıldığı görülmektedir (26). Ülkemizde özelleştirme kavramı ise sanki sadece "işletmenin mülkiyetinin devri" gibi anlaşılmaktadır. Bu yanlış anlayışta kamuoyuna eksik bilgi verilmesi çok önemli rol oynamıştır. Oysa özelleştirmenin daha kolay yöntemleri de bulunmaktadır. Bunların başında, yönetimin özel sektöre devri gelir. Anonim şirketler hukukunda yönetimin devri oldukça kolaydır. Özellikle kısa vadede sonuç alabilmek için uygulanacak bu yöntemde mülkiyet hakkı-

(25) Bu konudaki eleştiriler için bkz. DOMANIÇ, s. 15 - 16.

(26) Özelleştirme yöntemleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., ALTINTAŞ, s. 58 vd.

nın tamamına yakın kısmı devlette kalabilir. Yönetimde imtiyaz tanımak suretiyle, anonim şirket hisselerinin küçük bir kısmının özel sektöre devri rahatlıkla mümkün olabilecektir. Kaldı ki bu yöntemin uygulanabilmesi için Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri yeterlidir (27).

Özelleştirmeye ilgili kanunlar mutlaka uzun ve açık tartışmalardan sonra hazırlanmalıdır. Konuya sadece ekonomik açıdan yaklaşılmamalıdır. Çünkü özelleştirmenin boyutları daha fazladır. Kanaatimizce özelleştirmenin dört boyutu vardır (28), ekonomik boyut bunlardan sadece birisidir ve kısa vadeli. Asıl uzun vadede etkilerini gösterecek olan, özelleştirmenin sosyal boyutudur. Bu sebeple, geleceği iyi düşünerek iyi kanunlar hazırlanmalı ve uzmanlardan yeteri ölçüde yararlanılmalıdır. Siyasi çıkarlar özelleştirmede ön plânda tutulduğu sürece özelleştirmenin altyapısının ve uygulamasının başarılı olması düşünülemez.

IV — TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI

Uzun yıllardan beri ülke gündemini işgal eden özelleştirme konusu uygulama noktasında maalesef yeterince verimli hale getirilememiştir. Her ne kadar küçük çapta bazı özelleştirme uygulamaları olmuş ise de bunların ölçü alınması sözkonusu değildir. Çünkü, resmî kanallardan açıklanan rakamlarla, özelleştirmeden beklenen 60 milyar dolarlık gelirin şimdiye kadar çok küçük bir kısmı elde edilebilmiştir. Bu rakamın artırılabilmesi 4046 sayılı Özelleştirme Kanununun uygulamadaki başarısına bağlı olacaktır.

Özelleştirmenin hukukî boyutunun şimdilik tamamlanmış olmasıyla uygulamanın derhal artması beklenmekteydi. Nitekim, Özelleştirme Kanununun çıkmasından hemen sonra ilk büyük özelleştirme Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarında gerçekleştirilmiştir. Ancak diğer sebeplerin yanısıra, kullanılan teknolojinin eski olması dolayısıyla, böylesine büyük bir işletme, çalışanlarının ve zararlarının çok büyük olması sebebiyle 1 (bir) lira gibi sembolik bir bedelle özelleştirilmiş ve bu derece önemli bir karar, hiçbir tartışmaya açılmaksızın, kamuoyuna bilgi verilmeksizin çok acele alınmıştır. Böyle bir uygulamanın Özelleştirme Kanununda belirlenen ilkelere bağdaştığını söylemek mümkün değildir.

Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarından sonra da bazı irili

(27) Aynı görüş için bkz. DOMANIÇ, s. 15.

(28) Özelleştirmenin boyutlarını hukukî ekonomik, siyasi ve sosyal olmak üzere dördü tasnif içinde ele almak mümkündür.

ufaklı özelleştirme çalışmaları olmuştur. Ancak bunların birçoğu, özelleştirme uygulamalarının aleni (şeffaf) olacağı beyanlarıyla bağdaşmamaktadır. Bu durum özelleştirme uygulamalarının ülke gerçeklerine uygun olarak yapılmadığı düşüncesini güçlendirmektedir. Zira daha önce, gerekirse televizyonda canlı olarak yayınlanacak pazarlık ve ihaleler sonunda özelleştirmenin yapılacağı beyanları yapılmasına rağmen uygulama tam tersi doğrultuda devam etmektedir. Gerçi, özelleştirmede her zaman en fazla parayı veren kişilere satış doğru olmayabilir. Çünkü özelleştirmenin sosyal boyutu ve geleceğe ilişkin özel şartlar bazen daha az teklif verene devredilme işlemini haklı kılabilir. Ancak bunun varlığının gerçek olması ve kamuoyunun rahatsızlığının giderilmesi gerekir. Aksi halde, gelecek nesiller özelleştirme uygulamalarını, ülkenin kaynaklarının günlük siyasi ve ekonomik çıkarlar uğruna heba edildiği şeklinde hatırlayacaklardır. Oysa özelleştirmenin asıl amacı, devletin ekonomik faaliyetlerden çekilmesi, asıl fonksiyonlarına (güvenlik, temel eğitim, sağlık, zorunlu kamu hizmetleri gibi) ağırlık vermesidir. Böylelikle kamu açıkları azalacak ve gelecek nesillere daha müreffeh bir ülke devredilecektir.

Özelleştirme uygulamalarında en fazla tartışılan işletmelerden birisi Et ve Balık Kurumu olmuştur. Uzun pazarlıklar sonucu, aralarında Hak-İş Konfederasyonunun da bulunduğu teklif sahibine devredilmesine karar verilen Et ve Balık Kurumunun özelleştirilmesinden daha sonra vazgeçilmiştir. Vazgeçme kararının verilmesinde basın yayın organları vasıtasıyla kamuoyunun baskısı önemli rol oynamıştır. Bu derece büyük bir işletmenin özelleştirilmesi konusunda kısa süre içinde karar değişikliklerinin olması ve bunun medya aracılığıyla sağlanması maalesef özelleştirmeye gölge düşürmüştür. Konuyla ilgilenen kamuoyunun özelleştirmeye olan güvenleri sarsılmıştır. Zira Et ve Balık Kurumu ya özelleştirme yoluyla Hak-İş Konfederasyonuna devredilmemeli yahut özelleştirme kararından dönülmemeli idi. Çünkü aradan birkaç gün gibi kısa süre geçmiştir. Şartlarda önemli bir değişiklik olmamıştır. Önceleri, yapılan işlemlerin doğruluğunu açıklamaya çalışan siyasiler ve bürokratlar birkaç gün sonra tersini savunmak durumunda kalmışlardır. Bu örnek de özelleştirmenin siyasi boyutunun önemini ortaya koymaktadır.

Prensip olarak, işçi sendikalarının ticari işletme sahibi olmaları arzu edilmez. Çünkü sendikaların amacı kanunlarda belirtilmiştir ve işçilerin haklarını korumak amacı öne çıkmaktadır. Bu sebeple, bir işçi sendikasının aynı zamanda patron sıfatını kullanması muhtemelen yanlış sonuçlar doğuracaktır. Et ve Balık Kurumunun

özelleştirilmesi kararının iptal edilmesi bu yanlışlıkların doğmasını engellemiştir ve kanaatimizce sonuç olarak faydalı olmuştur. Ancak, önemli olan, daha özelleştirme uygulamalarının başlangıcı aşamasında böylesine tutarsız kararların verilebilmesidir. Nitekim, bu tutarsızlık sebebiyledir ki, Et ve Balık Kurumunun özelleştirilememesi sonunda özelleştirme uygulamalarının hızı kesilmiştir. Sözkonusu başarısızlıktan sonra gerçekleştirilen uygulamalar daha çok, küçük işletmeleri ilgilendirmektedir. Bu da, kanaatimize göre, özelleştirme ile amaçlanan hedeflere ulaşma süresini doğal olarak uzatacaktır.

Uygulamada ortaya çıkan başarısızlıklardan biri de kamu bankalarının özelleştirilmesi konusunda hiçbir somut girişimin mevcut olmamasıdır. Zira, Özelleştirme Kanununda kamu bankalarının iki yıl içinde özelleştirilmesi öngörülmüş olmasına rağmen bugüne kadar hiçbir çalışma yapılmamıştır. Oysa kamu bankalarının özelleştirilmesinden önemli gelir beklentileri vardı. Hükümetin yeni yapısının oluşturulması aşamasında yaşanan pazarlıklar, kamu bankalarının yakında özelleştirilmesinin söz konusu olamayacağı imajını vermektedir. Çünkü koalisyon partileri özellikle kamu bankalarının kendilerine bağlanmaları konusu üzerinde ısrarla durmaktadırlar.

V — SONUÇ

Türkiye ekonomisinin bugününü ve toplumun geleceğini yakından ilgilendiren özelleştirme konusu yaklaşık 15 yıldır ülke gündeminde yer almaktadır. Çeşitli yasal düzenlemelerden sonra gerçek anlamda özelleştirme kanunu Kasım 1994'te çıkarılmıştır. Toplumun hukuki, ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan ilgilendiren bu Kanun da maalesef uygulamada çok etkili olamamıştır. Özelleştirme öyle bir kurumdur ki, isabetli karar alıp başarıyla uygulanması durumunda hem ülke ekonomisine hem gelecek nesillere rahat nefes aldıracaktır. Özelleştirme sırasında ülke menfaatleri kişisel ve siyasi menfaatlardan üstün tutulmalıdır. Faaliyetler gerçekten aleni hale getirilmelidir. Duruma göre, bütün özelleştirme yöntemlerinden yararlanılmalıdır.

Özelleştirme yapmaya karar veren siyasi iktidarlar bu konuda istekli, duyarlı, tutarlı, azimli ve fedekâr olmalıdırlar. Her zaman özel kanun çıkarılma ihtiyacı yoktur. Çünkü Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanununun ilgili hükümleri, anonim şirkete dönüş-

türülen işletmelerin kolaylıkla özelleştirilmesine müsaittir. Anonim şirket hisse senetlerinin devri son derece kolaydır (29). Önemli olan, özelleştirme uygulamaları öncesinde makro plânların yapılmasıdır. Aksi halde, 10-15 yıl sonra, istesek de özelleştirecek kamu işletmelerini bulamayabiliriz.

(29) Anonim şirkete ait hisse senetleri nama yazılı ise ciro ve teslimle; hamiline yazılı ise sadece teslimle devredilmesi mümkündür. Hatta, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören hisse senetlerinin teslimine bile gerek yoktur.